

3. Зіштовхуючи особистість (глядача, слухача, читача) з глибокими життєвими потрясіннями, мистецтво вимагає по-новому пережити і досягнути своє особисте життя;

4. Центральним механізмом цілісного впливу мистецтва на особистість є катарсис. Разом з відповідними афектами персонажа, психологічні зажими глядача звільнюються. Катартичне переживання особистості виражається у перетворенні та гармонізації суперечливих тенденцій свідомості, що гармонізує емоційну сферу особистості.

Підводячи підсумки викладеного теоретичного аналізу, слід зауважити на важливості подальших розробок у даному напрямку. Зокрема, організації експериментального дослідження, спрямованого на визначення особливостей почуттів особистості при сприйманні драматичних ситуацій.

Література

1. *Выготский Л.С.* Психология искусства / Выготский Л.С. – М.: "Искусство", 1986. – 215 с.
2. *Изард К.Э.* Психология эмоций / К.Э. Изард. – СПб.: Питер, 2006. – 464 с.
3. *Клименко В.В.* Психология творчества / Клименко В.В. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
4. *Крупник Е. П.* Психологическое воздействие искусства / Крупник Е. П. – М.: «Институт психологии РАН», 1999. – 240 с.
5. *Раппорт С.Х.* Искусство и эмоции / Раппорт С.Х. - М., «Музыка», 1972. – 167 с.
6. *Рейковский Я.* Экспериментальная психология эмоций / Рейковский Я. – М.: Прогресс, 1979. – 392с.
7. *Роменець В.А.* Історія психології ХХ століття: Навч. посібник / Роменець В.А., Маноха І.П. – К. Либідь, 2003. – 992 с.
8. *Культурологічний та мистецтвознавчий журнал Аркадія* / Гол. редактор Бакарунський А.Г. №1 (15), 2007. - 56 с. Сагіна Ю. Сповідальні аспекти сценічної творчості с.23-26.

Статья посвящена теоретическому анализу влияния драматических ситуаций на эмоциональную сферу личности. Проанализировано понятие ситуаций, в частности «драматической». Описан механизм воздействия драматических произведений творчества на эмоциональную сферу личности.

Article is devoted to the theoretical analysis of influence of drama situations on the emotional sphere of the personality. The concept of situations, in particular is analysed by "drama". The mechanism of impact of drama works of creativity on the emotional sphere of the personality is described.

©2012 р.

Н. М. Чижиченко (м. Суми)

ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЯВУ ОПТИМІЗМУ В РАНЬОМУ ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Під впливом значних зрушень, які відбуваються в Україні, потерпає особистісна сфера людини: загострюються суперечності, виникають кризові стани, збільшується песимізм, підсилюється безпорадність молодих людей, що є вкрай негативним явищем як для суспільного прогресу, так і для особистісного зростання. Тому виникає необхідність розвитку у підростаючого покоління оптимізму як соціальної установки, котра проявляється в здатності людини переживати симпатію до себе, мати надію на успіх, впевнено діяти в ситуації успіху чи поразки, що сприяє особистісному зростанню.

У вітчизняній психології проблема оптимізму вивчається спеціально (Т.О.Гордеєва, М.С.Замишляєва, Л.М.Рудіна) і побіжно, як супутня при вивченні інших явищ, зокрема, у працях, присвячених вивченню: диспозицій особистості (В.О.Ядов, К.Муздибаєв); пошукової активності суб'єкта (В.В.Аршавський, Бондаренко С.М., Ротенберг В.С.); особливостей розвитку особистості в юнацькому віці (І.С.Кон, Д.Й.Фельдштейн); дослідження самоставлення особистості, (С.Р.Пантілеєв, Н.І.Сарджвеладзе, В.В.Столін); проблеми мотивації досягнення (О.С.Віндекер, Н.Т.Магамедова).

Вчені України досліджують оптимізм як складову саморозвитку особистості (І.Д.Бех); у руслі консультування амбівалентних особистостей, віковому аспекті (Т.Н.Зелінська); в контексті позитивного мислення (В.Ф.Калошин); як ознака психічного здоров'я людини (Я.Коцан, Г.В.Ложкін, М.І.Мушкевич); прояв соціальних установок особистості (А.Е.Хурчак) тощо.

Проведений аналіз літературних джерел показує, що спеціальних досліджень, які б вивчали розвиток оптимізму в ранньому юнацькому віці не виявлено, тоді як ці знання є важливими в процесі становлення особистості в цьому віці. Тому, мета статті: вивчення даного психічного утворення не на побіжному рівні, супутньому до інших проблем, а як самостійного явища, дослідження особистісних проявів оптимізму, його структури, критеріїв, психологічних особливостей, що дозволить розробити систему психокорекційного впливу щодо становлення збалансованого оптимізму в ранній юності.

Наше експериментальне дослідження оптимізму старшокласників на першому етапі передбачало виявлення особливостей його прояву як трьохкомпонентного конструкта в когнітивній, афективній, поведінковій сферах особистості залежно від віку (15-16 і 16-17 років) а також в залежності від адміністративно-територіального розташування респондентів.

З метою вивчення індивідуальних відмінностей прояву оптимізму в ранньому юнацькому віці була використана методика М.Рудіної "Тест на оптимізм" [6]. Додатковою методикою була шкала AOS ("Шкала оптимізму") Н.Є.Водопьянної [2, 301], Собчик Л.І. "Вербальний фрустраційний тест", опитувальник А.Маслоу "Самоактуалізація особистості" в адаптації Каліної Н.Ф. [1, 99], за допомогою яких ми поглибили досліджували окремі прояви оптимізму в ранній юності.

Тест на оптимізм Л.М.Рудіної [6] є єдиною російськомовною методикою, котра досліджує оптимізм. Вона розроблена на основі опитувальника атрибутивного стилю М.Селігмана. Методика складається з 48 парних тверджень, в яких представлені позитивні і негативні ситуації з сфери досягнень, міжособистісних ставлень і здоров'я. Досліджуваному пропонується обрати з двох варіантів той, котрий відповідає його особистим думкам. Методика є багатовимірною: визначає рівень оптимізму і песимізму, надію та атрибутивний напрям. Шкала надії дає можливість дослідити її коефіцієнт. Він

визначається додаванням показників шкал "Сталість пояснення відносно негативних подій" та "Універсальність пояснення невдач". Рівень оптимізму, песимізму і атрибутивний стиль аналізується за параметрами широти, сталості і персоналізації (по 16 пунктів на кожну шкалу). Сталість проявляється в тому, що людина пояснює події як постійні або тимчасові. Так, наприклад, високі показники за шкалою "Сталість відносно хороших подій" (оптимізм) визначають людину, котра сприймає ці події в категорії "завжди" ("Я завжди успішно виконую завдання з української мови"). Низькі показники по даній шкалі визначають песимізм, оскільки людина вважає такі події тимчасовими ("Саме сьогодні мені вдалося вирішити складне завдання"). Сталість відносно негативних подій і інтерпретується протилежним чином. Низькі показники вказують на оптимізм ("Сьогодні я не зміг перемогти"), високі – на песимізм ("Я завжди отримую поразку").

Широта є просторовою характеристикою і проявляється в тому, що людина схильна пояснювати свій успіх або невдачу генералізовано: накладає подію на різні сфери свого життя, або диференційовано: конкретна подія і саме цей результат. Високі показники за шкалою "Універсальність пояснення успіху" визначають оптимізм ("Я з успіхом вирішую будь-яку проблему"), низькі – песимізм ("Я успішно виконую тільки це завдання"). Високі показники за шкалою "Універсальність пояснення невдачі" визначають песимізм ("Існує велика кількість проблем, котрі я не в силах вирішити"), а низькі – оптимізм ("Мені не вдалося подолати саме це завдання").

Персоналізація – схильність людини приписувати собі або іншим причини успіхів і невдач. Висока "персоналізація в хороших умовах" визначає оптимізм ("Я вирішив це завдання"), низька – песимізм ("Завдання було легким"). Високі показники за "персоналізацією в поганих умовах" свідчать про песимізм ("Я погано підготувався, тому невдало склав іспит"), низькі показники – про оптимізм ("Білет був складний, тому я погано склав іспит").

Вище зазначені шкали дають можливість обчислити інтегральні показники: підсумок за позитивними подіями ($Y=BY+SY+AY$); підсумок за негативними подіями ($H=BH+SH+AH$); інтегральний показник оптимізму-песимізму ($\Sigma=Y-H$). Шкали мають п'ять рівнів розвитку оптимізму: дуже низький, низький, середній, високий, дуже високий.

Додатковою методикою вимірювання оптимізму в нашому дослідженні є "Шкала оптимізму" Н.Є.Водопьянкової, котра є адаптованим варіантом шкали активності і оптимізму Шуллера і Комуніані (AOS) [2].

Оптимізм в даній методиці розглядається, як схильність людини вірити у власні сили та успіхи, мати позитивні очікування від життя і від інших людей. Оптимісти – люди, які відкриті для спілкування. Песимісти мають сумніви в особистих ресурсах, доброзичливості інших людей, очікують невдач, уникають контактів, замкнуті [2, 302]. Методика дозволяє виділити п'ять типів особистості за рівнем прояву оптимізму/песимізму і активності/пасивності: "реалісти" ("Р"), "активні оптимісти" ("АО"), "активні песимісти" ("АП"), "пасивні песимісти" ("ПП"), "пасивні оптимісти" ("ПО"). Респондентам пропонується відповісти на 15 запитань, враховуючи ступінь погодження з ними. У відповідності з "ключем" підраховується сума балів за двома субшкалами, котрі співвідносяться з квадратом координатної моделі. Кожному квадрату відповідає певний тип особистості. Оптимізм в даній методиці вважається як схильність людини вірити у власні сили і успіх, мати переважно позитивні очікування від життя і інших людей. Активність – енергійність, життєрадісність, безклопіття, безжурність, схильність до ризику. Пасивність проявляється в тривожності, боязкості, невпевненості в собі і небажанні діяти. Показники психологічних типів зведені в таблицю за кількістю балів і мають певну характеристику. Реалісти – адекватно оцінюють ситуацію, яка відбувається, відповідно власних можливостей, задоволені тим, що мають і не намагаються себе силувати, стійкі до психологічного стресу. Активні оптимісти – вірять у власні сили, успіх, позитивно налаштовані на майбутнє, активно діють для того, щоб досягти бажаної мети, відносно легко долають життєві перешкоди. Пасивні песимісти – категорія людей, які не вірять в позитивні зміни і не проявляють активності для того, щоб отримати нові результати, мають сумний пригнічений стан, зневірливі, в складних ситуаціях уникають їх вирішення і вважають себе жертвою обставин. Активні песимісти – мають високу активність, котра за характером є деструктивною. Такі люди надають перевагу зруйнувати старе, натомість створення нового. В складних ситуаціях вони використовують агресивні стратегії поведінки. Пасивні песимісти впевнені в тому, що все буде добре, водночас не докладають до цього зусиль. Вони доброзичливі, веселі, в негативному знаходять позитивне, сподіваються на успіх і випадок, ніж на власні сили. Схильні до пасивного очікування вирішення ситуацій, відкладають та затримують час у прийнятті рішень.

Для дослідження поведінкового компоненту оптимізму ми використали методику "Діагностики самоактуалізації особистості" (в адаптації Н.Ф.Каліної) [1]. Опитувальник має сто тверджень. З двох варіантів відповідей досліджуваний має вибрати той, який краще узгоджується з його уявленнями та відображає його думки. Автономність, на думку гуманістичних психологів, є головним критерієм психічного здоров'я людини, її цілісності і повноти. Це поняття тягнє до таких рис, як життєвість, самопідтримка, зрілість. Самоактуалізована особистість – автономна, незалежна і вільна. Шкала спонтанності дозволяє дослідити ступінь впевненості у собі і довіри до навколишнього світу. Здібність до спонтанної поведінки фруструється культурними нормами. Високі показники за шкалою спонтанності свідчать про те, що самоактуалізація стала способом життя особистості.

Високі показники за шкалою саморозуміння свідчать про сензитивність людини до своїх бажань і потреб. Такі люди вільні від психологічного захисту, що відокремлює особистість від власної суті, вони не схильні підмінити власні смаки і оцінки зовнішніми соціальними стандартами. Показники по шкалах саморозуміння, спонтанності і аутосимпатії пов'язані між собою [1]. Низький бал за шкалою саморозуміння притаманний людям невпевненим, таким, що орієнтуються на думку оточуючих.

Шкала контактності вимірює товариськість людини, її здібність до встановлення міцних і доброзичливих стосунків з оточуючими. В даній методиці контактність розуміється як схильність до взаємно корисних і приємних контактів з іншими людьми, необхідна основа синергетичної установки особи.

Шкала гнучкості у спілкуванні співвідноситься з наявністю або відсутністю соціальних стереотипів, здібністю до адекватного самовираження у спілкуванні. Високі показники свідчать про автентичну взаємодію з оточуючими, здібності до саморозкриття. Люди з високою оцінкою за цією шкалою орієнтовані на особове спілкування, не схильні вдаватися до

фальші або маніпуляцій. Низькі показники характерні для людей ригідних, невпевнених в тому, що вони цікаві співрозмовникові і спілкування з ним може принести задоволення.

Для дослідження фрустраційної толерантності нами був використаний "Вербалізований фрустраційний тест" Л.І.Собчик. Опитуваний відповідає на запитання "Що я б сказав?" та "Що я б відчув?" [1].

Результати дослідження проставляються в балах у відповідних ячейках реєстраційного листа, визначаються сфери ставлень, які викликають у досліджуваного найбільшу агресію, а також найбільш фрустровані цінності, що дозволяють будувати ієрархію цінностей досліджуваної особи. Також можна визначити, чи є досліджуваний сам для себе фрустратором у певних ситуаціях в залежності від висловлювань, і в якій мірі розвинена аутоагресія. Обробка результатів відбувається так: 1) бали в вертикальних стовпцях сумуються і діляться на кількість фруструючих осіб, що дозволить виявити середню оцінку ступеня агресивності по кожній ціннісній категорії; 2) бали в горизонтальних рядках сумуються і діляться на 7 (кількість пред'явлених цінностей), що допоможе визначити ступінь фрустрації джерела. Σ – це сума всіх балів по вертикалі, яка ділиться на число осіб, n , які викликають фрустрацію у досліджуваного своїми висловлюваннями; особи вибираються довільно в залежності від ситуації і віку досліджуваного. Максимальні бали по пунктам F, B, C, D, E, G виявляються найбільш значущими цінностями, фрустрація яких викликає найбільш агресивну реакцію. Мінімальні бали по пунктам 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 виявляють тих значимих інших, в присутності яких підвищується самоконтроль і фрустрація іде в середину індивіда.

В цілому перевага відповідей, які оцінюються в середньому на 3 чи 4 бали, характерна для стійкої норми, добре контрольованої особистості з розвинутою фрустраційною толерантністю. При цьому оцінка "3" характерна для осіб з помірними гіпотимними рисами. "4" – більш характерно для стеничних, активних, оптимістичних особистостей. Агресивність екстрапунітивна – 5-6 балів – властива акцентуантам по гіпертичному типу і агресивним особистостям з поганим самоконтролем. Агресивність, спрямована на самого себе – 2-1 бали – характерна для гіпотимних акцентувантів, осіб з тривожно-недовірливими рисами, сензитивних, песимістичних інтровертів, які виступають самі для себе фрустраторами. Рівні: 3-4 бали – високий рівень фрустраційної толерантності; 5-6 балів – низький, залежить від зовнішніх травмуючих ситуацій; 1-2 бали середній, залежить від зовнішніх і внутрішніх травмуючих ситуацій.

Вчені вказують, що на фоні швидкого росту автономності соціальне оточення поступово відтісняє авторитет батьків, відбувається внутрішнє відділення від їх цінностей, активізується при цьому механізм саморегуляції.

Грунтуючись на вище зазначених положеннях, ми вважаємо критеріями оптимізму атрибутивний стиль, фрустраційну толерантність та автономність, які репрезентують три сфери досліджуваного феномена – когнітивну, афективну та поведінкову.

Розглянемо особливості прояву когнітивної сфери оптимізму в ранньому юнацькому віці. Наше дослідження виявило, що лише високий рівень когнітивної сфери оптимізму, надія, характеризується наявністю очікування позитивних подій, котре сприяє усвідомленню особистістю власної здатності знаходити шляхи вирішення проблем, зміцненню сили волі і наполегливості. Високий рівень надії зумовлює високий рівень контролю над подіями і розвиток впевненості у досягненні очікуваних результатів. Суттєвим моментом в даному структурному компоненті є те, що його об'єкт – завжди позитивний. Домінування такої специфічно-позитивної характеристики надії веде до стійкості проявів оптимізму і відсутності стресових та депресивних станів. Саме це допомагає молодій людині зберігати оптимізм, навіть в дуже складних життєвих ситуаціях. Наприклад, учень 11 класу, Віктор Л., в бесіді висловився так: "Після невдачі я не втрачаю надію, я впевнений, що все буде добре".

І.С. Мансурова і К.Муздибаєв [3; 4] досліджуючи феномен надії, описують високий рівень надії як такий, що характеризується властивістю зберігати стійкість до виникаючих проблем у повсякденному житті. Люди з високим рівнем надії мають корисну сітку соціальної підтримки від якої можуть отримати допомогу в екстремальних ситуаціях. Вони не відчувають себе забутими і непотрібними, тому щасливі, радісні, оптимістичні, ініціативні в соціальних контактах, задоволені своїм життям і позитивно налаштовані на майбутнє. Ці думки якісно підтверджують описані нами вище положення і підкреслюють взаємозв'язок оптимізму з надією.

Середній рівень прояву когнітивного компоненту оптимізму в ранній юності характеризується наявністю суперечностей в пізнавальній сфері внутрішнього світу старшокласника, які то стимулюють усвідомлення потреби в надії, то гальмують цей процес. Відповідне зниження рівня вольових показників надії ускладнюють процес саморегуляції, що призводить до ситуативної дезадаптації, після чого значними зусиллями особистість знижує тривожність. Однак, песимістична спрямованість думок в плані очікувань залишається. Таким чином, у людини включаються захисні механізми, які, начебто, допомагають їй в подоланні перешкод, але обмежують варіативність конструктивних шляхів.

Низький рівень прояву оптимізму – це песимістичні очікування від себе і оточуючого світу, пасивна позиція особистості, що призводить до зниження її активності та сили волі на шляху до мети. Низький рівень усвідомлення необхідності позитивних сподівань збіднює зміст сенсу життя, таким чином, обмежує активність молодої людини. Зневірування у позитивний хід подій зумовлює нездатність до шляхів вирішення проблем та соціальну дезадаптацію. Низький рівень оптимістичних очікувань супроводжується негативними емоційними станами, які впливають на фізичне самопочуття. К.Муздибаєв описує респондентів з низьким рівнем надії так: "якщо у людини незначне відчуття можливого, низькі очікування позитивних результатів, якщо вона не орієнтована на майбутнє ..., вона приймає обставини такими як вони є, оскільки нічого не можуть вдіяти" [4, 32].

Психодіагностичний інструментарій нашого дослідження підбирався з урахуванням можливості використання його як під час контрольних зрізів, так і у ході формувального експерименту. Відбір методик здійснювався у відповідності з поставленими завданнями дисертаційної роботи. Кожна з методик підібрана у відповідності з віковими особливостями юнацького віку та критеріями валідності і надійності, які визначалися у попередніх роботах і були підтверджені у нашому дослідженні. Деякі з методик, використані під час експерименту, зазнали модифікації.

На першому етапі експериментального дослідження для виявлення індивідуальних відмінностей розвитку оптимізму у афективній, когнітивній та поведінковій сферах особистості у юнацькому віці ми використали „Методику дослідження самоствавлення” С.Р. Пантїлєєва [5]. Автор виділяє дві підсистеми у структурі самоствавлення: самооцінну та емоційно-ціннісну (аутосимпатію). Аутосимпатія виявляється як самоствавлення „...на основі прихильності до себе”, що „...не передбачає порівняння та зіставлення себе з деякими соціально заданими та індивідуально засвоєними еталонами” і проявляється як „...узагальнене почуття симпатії, яке може існувати поруч і навіть всупереч тій чи іншій узагальненій самооцінці, що виражається у переживанні самоповаги” [5, 23]. Тому ми використали шкалу „аутосимпатія” як самостійну методику, згідно поглядів С.Р. Пантїлєєва, вважаючи особливості її параметрів показниками – самоприйняття, самоцінність. Крім того, перша шкала методики „відкритість” була застосована як показник достовірності: 9-10 стенів, отриманих за нею, трактувались як показник недостовірності даних.

Шкала „Аутосимпатія” вищезазначеної методики С.Р. Пантїлєєва складається з 48 тверджень. Респонденти висловлювали свою згоду з ними шляхом двох варіантів відповідей: „згоден” або „не згоден”. Отримані бали за допомогою спеціальної таблиці були переведені у стандартизовані оцінки – „стени”. Методика дала можливість діагностувати наступні рівні: низький рівень (1-4 стени), властивий особистостям з песимістичним атрибутивним напрямом – спорадичними проявами самоприйняття / самонеприйняття, самознецінення / самозадоволення, самовдоволення / намірами самозміни; середній рівень (5-6 стенів), для якого характерна антипатія, що проявляється у певному знеціненні себе, відсутності зрілого самоприйняття та стійких намірах самозміни, що є ознаками певної дисгармонійності, неконструктивності; високий рівень (7-10 стенів) – свідчить про узгодженість проявів аутосимпатії, усвідомлення цінності власної особистості як для себе, так і для інших, узгоджене самоприйняття, тобто це ознаки оптимістичної людини.

Робота з даною методикою активізувала в учнів раннього юнацького віку мотивацію самодослідження, виконувалася з інтересом (довірча валідність). Вона дозволила виділити групи респондентів за рівнем афективного, когнітивного та поведінкового компонентів оптимізму (діагностична валідність) і дала можливість диференціювати показники в залежності від віку досліджуваних (конструктивна валідність). Дослідження творчих робіт, рефлексивних самозвітів, створених учасниками експериментальної групи, відбувався за допомогою методу вивчення продуктів діяльності особистості.

На основі отриманих даних з учнями 15-16 та 16-17 років були проведені індивідуальні консультації, в процесі яких їм повідомлялися результати психодіагностики, виявлявся ступінь узгодження отриманих даних із суб'єктивним самосприйняттям досліджуваних, в окремих випадках визначалися можливі стратегії подолання кризових ситуацій.

Вищезазначений комплекс методик був апробований, при цьому підтвердилася адекватність їх використання відповідно до завдань дисертаційного дослідження. Це дозволяє перейти до виявлення психологічних особливостей розвитку структурних компонентів оптимізму в ранньому юнацькому віці.

Література

1. *Ананьев В.А.* Практикум по психологии здоровья. Методическое пособие по первичной специфической и неспецифической профилактике / Ананьев В.А. – СПб.: Речь, 2007. – 320. – (Метры мировой психологии).
2. *Водопьянова Н.Е.* Психодиагностика стресса. – СПб.: 2009. – 336 с.: - (Серия "Практикум").
3. *Мансурова И.С.* Особенности выраженности надежды в связи с удовлетворенностью жизнью и оценкой значимых событий. Автореф. дисс.канд.психол.наук: 19.00.05. Ростов-на-Дону: ЮФУ, 2008, 26 с.
4. *Муздибаев К.* Измерение надежды // Психологический журнал. 1999, том 20, №4, с.26-35.
5. *Пантїлєєв С.Р.* Методика исследования самоотношения. – М.: Смысл, 1993. – 32 с.
6. *Рудина Л.М.* Тест на оптимизм (метод определения атрибутивных стилей). М.: Наука, 2002.

В статье рассмотрена проблема изучения психологических особенностей проявления оптимизма в раннем юношеском возрасте, проанализированы экспериментальные исследования данной проблемы зарубежных и отечественных ученых, изложена обоснованная характеристика психодиагностических методик, которые были использованы в экспериментальном исследовании, определены взаимосвязи в структуре оптимизма, рассмотрены особенности проявления этого психического явления в когнитивном, аффективном и поведенческом компонентах.

In the article the problem of psychological peculiarities study of optimism display in the early youth age is considered, experimental research of foreign and Ukrainian scientists in this field is analyzed, reasonable characteristics of psychodiagnostical methods used in the experimental research are expanded, interconnections in the optimism structure are proved, display peculiarities of this psychic phenomenon in cognitive, affective and behavioral components are considered.

©2012 р.

З. М. Шевчук (м. Запоріжжя)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. Духовна сфера особистості включає в себе широкий спектр цінностей і ціннісних орієнтацій, а саме: утвердження у міжлюдських стосунках гуманних начал: доброти, справедливості, толерантності, щирості, сумлінності, власної гідності, взаємоповаги. Ми живемо в суспільстві, з розмитими абсолютними цінностями, які дуже послаблюють можливість визначити, що добре, а що погано відносно до суспільного ідеалу. Якщо ми бажаємо, щоб життя було достойним, то необхідним імперативом повинен стати моральний консенсус.

Незважаючи на численні дослідження в галузі виховання, проблема формування цінностей у сучасної молоді залишається невіршеною. На жаль, як в Україні, так і поза її межами простежується не надто високий рівень культури